

РЕЦЕНЗИЯ

на представените трудове за участие в конкурс за академичната длъжност *доцент*,
обявен от ЮЗУ *Неофит Рилски* в ДВ, №37, 07.05.2021, съгласно със заповед
№1340/ 18.06.2021

Рецензент: проф. д-р Жоржета Димитрова Назърска

Кандидат: гл. ас. д-р Нурие Мехмедова Муратова

1. Кратки биографични данни за кандидата

Единствен кандидат в конкурса за доцент по ПН 2.2 *История и археология (Документалистика, архивистика, палеогеография, вкл. историография и източникознание – Архиви на жени)* е гл. ас. д-р Нурие Муратова. Тя притежава магистърска степен по история (1996) и докторат по история (2007) и е осъществила многобройни специализации в периода 2005-2021 г. – в Краков, Ставропол, Пятигорск, Скопие, Батуми, Ереван и Баку. Кандидатката преподава в ЮЗУ от 2004 г.

2. Характеристика на научната и научно-приложната продукция на кандидата

Д-р Муратова представя за участие в конкурса хабилитационен труд и 19 публикации. Те са различни от докторската ѝ дисертация и са обнародвани след придобиването на академичната позиция *главен асистент*. Затова ще бъдат оценявани в своята съвкупност.

Тъй като конкурсът е за академичната длъжност *доцент*, ще се фокусирам първоначално и предимно върху нейния хабилитационен труд *Жени отвъд архива. Невидимите истории на жените в България*, издаден от УИ на ЮЗИ през настоящата година.

Азбучна истина е, че без документи *занаятът на историка* (М. Блок) е невъзможен, а написаното нито би било нито достоверна реконструкция на

миналото, нито би могло да отговори на професионалните правила и да покрие собствените му морални стандарти. През първата половина на XX в. Мери Биърд пренася този принцип за *правене на история* към историята на жените и извършва пионерска дейност за създаването първите женски архиви. Неслучайно гл.ас. д-р Нурие Муратова няколко пъти се позовава на нейния постулат *Без документи няма история*, защото именно архивите за и на жени са поставени във фокуса на монографията ѝ.

Работата на д-р Муратова е посветена на проблема за присъствието на жените като социална група в книжовно-документалното наследство, съхранявано в българските архивни институции и замислена като мултидисциплинарно проучване. Тя съвместява научните полета на архивната теория, историческата наука и историографията, социалната история, историята на жените, историята на малцинствените/ маргиналните групи, устната история, изследванията на паметта, постколониалните и джендър изследванията. Авторката използва базови методи на изброените научни дисциплини и направления, за да проучи мястото на жените и жените с малцинствен статус като маргинализирани социални групи в архивите – класически и неklasически, публични и частни, достъпни и тайни, устни и визуални. Чрез интерсекционален подход тя анализира тяхната *видимост* и *невидимост*, достъпност и скритост, значимост и подценяване, *присъствия* и *отсъствия*, и установява зависимостта им от определени архивни политики, обусловеността им от обществените условия, както и тяхната рамкираност от трайни (отрицателни) стереотипи и (вкл. научни) предразсъдъци – неизчезващи и динамично променящи се с времето.

Монографията е с обем от 274 страници, рецензирана е и съдържа Увод, четири глави, Заключение, Библиография и Приложение. Първата глава *Кой ще потъне в забрава?* представя детайлно теоретичната рамка на изследването и акцентира на значението на интердисциплинарния подход и на диверсификацията

на изследователските методи и технологии за проучване на набелязаната тематика. Тук ясно са маркирани релациите: жени – архиви – памет, и е акцентирано на задачата на архивите да документират дейността на жените, да визуализират тяхната история, да съхраняват ресурси за проучвания по история на жените, да функционират като *места на памет* и да създават идентичност на жените, че са значими субекти на историята. Във Втората глава *Архиви на жени* авторката прави задълбочен историко-типологичен обзор на създаването и съществуването на специализирани архиви на жени в Северна Америка, Европа и на Балканите, представя *добри практики* на функциониране на неklasически (по идентичности и дигитални) архиви. В коментара ѝ за тяхното отсъствие у нас става ясно, че то ще се отмести в далечно бъдеще, поради различните модели на възникване и конструиране: дори понастоящем в България не се оформят архивни колекции към големи женски организации; няма практика те да се даряват или приемат от университети и библиотеки; историята на жените не е утвърдено научно поле, рядко се преподава в университетите и няма място в учебните програми на средното образование. Третата глава *Жените в българските държавни архиви* е приносна към българската архивна теория, тъй като на основата на собствено емпирично проучване д-р Муратова очертава количествените параметри на т.нар. женски архивни фондове в мрежата на държавните и някои от ведомствените архиви, анализира практическите измерения на тяхната недостатъчност, дисперсираност, механичното им включване в състава на родови фондове и чести липси, обобщава насоките и резултатите от провеждането на разнообразни архивни политики, рефлектиращи върху процеса на научно издирване и изследване. Към тази глава са ориентирани и изключително ценните приложения, визуализиращи топографията на институционални, лични и родови архивни фондове от и за жени в Националния архивен фонд. Те дават както нагледен пример за днешната недостатъчна

социализация на тези фондове от отговорните публични институции, като ДА *Архиви*, НБКМ и др. ведомства, така и несъмнено биха могли да подтикнат професионалните архивисти за нови изследвания. Последната глава *Скритите женски истории – архивни случаи* представлява сполучливо и творческо прилагане на метода *изследване на случай* с цел да се провери дали, как, доколко и защо традиционните и неklasическите архиви (не) могат да служат за източник за социалната история, историята на жените и историята на малцинствените общности. Наредени един до друг, историографските разкази за разфереджаването на мюсюлманките през 60-70-те год. на XX в., за живота на лагеристките Райна Лапардова, Невяна Елмазова и Цветана Цачева, за прекъснатата научна кариера на Мефкюре Моллова и Хайрие Мемова и за творчеството на писателката Златка Чолакова само на пръв поглед изглеждат като *пъзел*. Всъщност те дават разнолика, плътна и обществено представителна картина, от една страна, за съществуването и (цената на) оцеляването в комунистическата държава на двойно и тройно маргинализираните социални групи (жени, жени от малцинствата, жени учени, жени писателки, безпартийни жени, дисидентки, репресирани жени), а от друга – за почти стандартната участ на тяхното архивно наследство: *изчезнало*, откраднато, присвоявано и (все още) укривано, конфискувано, унищожено, разпиляно, *скрито*, недостъпно, фалшифицирано, (лично) преформатирано и адаптирано според политическата нормативност /коректност. Авторката умело показва начините това да бъде компенсирано със средствата на устната история и теренното изследване, с привличането на лични (частни) архивни колекции, с политиките за отваряне на недостъпните/ затворените архиви и за дигитализация на книжовно-документалното наследство.

След внимателното си запознаване смятам, че обсъжданият хабилитационен труд точно отговаря на темата на конкурса, позициониран е в

интердисциплинарно научно поле, написан е с основно познаване на изследваната материя и с професионална вещина и пренася в български контекст водещи идеи на световната наука. Изследването е новаторско от гледна точка на родната архивна теория, приносно е за историята на жените и за историята на близкото минало в страната, и може да се използва като учебно помагало на студенти по история.

Представените 19 публикации (15 статии и 4 студии, 4 от които на английски език) уплътняват представата за знанията и уменията на тяхната авторка. Мнозинството от тях са отпечатани в реферирани и индексирани периодични издания у нас и в чужбина. Нямам впечатлението, че те са плод на плагиат.

В публикациите си д-р Муратова разглежда с инструментариума на историята на жените и в сравнителен план женското движение за образование, труд и политически права в България, Русия, Азербайджан и Грузия, занимавайки се както с отделни персоналии (С. Ковалевска, Н. Елмазова, Р. Лапардова, Цв. Цачева, Зл. Чолакова), така и с професионални или групи по интереси (жените учени, избирателките през 1937-1938, депутатките през 1945). Особено внимателно авторката реконструира миналото на двойно или тройно маргинализирани личности или социални групи в *дългия период* на тоталитарните режими в Югоизточна и Източна Европа и на прехода след тяхното крушение – на мюсюлманките в България и Азербайджан, на жените учени в тюркологията, на политическите дисидентки и на репресираните жени. Третото проблемно поле в нейните изследвания са паметта и *местата на памет*, търсени в и проучвани чрез архивите, паметниците от Руско-турската война и его документите в *чекмедже*. Към тези проучвателски фокуси може да бъде добавен и образът на културния Друг, чиято различна идентичност (на основа народност, религия, пол, произход,

местоживеене, навици, занятия и пр.) д-р Муратова очертава в развитие и в съпоставителен план.

3. Основни приноси в научната, научно-приложната и преподавателска дейност на кандидата

Д-р Муратова участва в конкурса с научни трудове и дейности, даващи й общо 612,5 т. (група А – 50 т., група В – 100 т., група Г – 282,5 г., група Д – 120 т., група Е – 60 т.), които надхвърлят значително 430-те точки, посочени в минималните показатели в ЗРАС и в критериите на ЮЗУ.

В тях тя се насочва към слабо изследвана тема – архивите на жени, като използва теоретичната архивистика и историята на жените, за да очертае архивните политики и практиките на документиране на тази макросоциална група у нас в едно топографско *място на памет*. Установявайки липсите на специализирана архивна институция, на архивни справочници и на стратегия за дигитализация на документите, авторката предлага те да бъдат компенсирани (на този етап) с т.нар. нетрадиционни архиви: лични архивни сбирки, ведомствени (с ограничен достъп) архиви и устна история. В практически план тя е автор на он лайн каталог за архивните фондове на жени и малцинства в държавната архивна мрежа и на дигитална изложба за трансфера на знание на жените в Черноморския регион.

Сериозен принос на д-р Муратова е разработването на проблема за мястото на маргинализираните жени и общности в класическите и нетрадиционните архиви. В случая тя си служи с инструментариума на архивистиката, миноритарните изследвания и на постколониалната теория, която адаптира към случая с българските мюсюлмани.

Работата с нетрадиционните архиви позволява на гл. ас. Муратова да въведе в научно обращение сериозен масив от документи от Архива на Комисията

по досиетата и да направи сравнително проучване между тях и класическите, прибавяйки резултатите от редица интервюта с издирени на терен респонденти.

Нурие Муратова е утвърдено и разпознаваемо име в българската и чуждестранната хуманитаристика и в частност – за специалистите по история и архивистика. Нейните трудове са цитирани в 13 реферирани и нереферирани периодични издания и самостоятелни монографии. Участва в редакционните колегии на 3 международни и едно българско издание (списанията *Балканистичен форум*, *Архейон* – Грузия, *Известия по история* и поредицата *DocWomen*) и в две научни мрежи (Международния университетски семинар за балканистични проучвания и Балканското общество за автобиографично и социално общуване). Представяла е свои доклади на 16 научни форума в България, Австрия, Румъния, Сърбия, Грузия, Армения и Турция. С изготвянето на идейни концепции и дизайн на мобилни изложби е подпомагала дейността на редица културни институции (РИМ- Благоевград, ДА – Благоевград, ЮЗУ и др.).

Публикациите на кандидатката са плод на задълбочената ѝ работа в български и чуждестранни архиви, които тя проучва по време на участията си в 9 национални и 4 международни проекта, финансирани от авторитетни институции (Австрийската научна фондация, Програмите *Грюндвиг*, *Мария Кюри* и *Хоризонт 2020* на ЕК, ФНИ, МОН и др.). От 2007 г. насам тя е част от няколко значими научни мрежи, свързващи учени от Австрия със страните от Югоизточна Европа и Черноморския регион.

Д-р Муратова има достатъчно натрупан преподавателски опит като асистент (2004), старши асистент (2005) и главен асистент (2007) в ЮЗУ, където е титуляр на две дисциплини в специалност *Архивистика и информационна сигурност* (ОКС бакалавър) – *Архиви на жени* и *Архиви на Държавна сигурност*, и на една в Магистърска програма *Архиви и музеи* – *Архиви на жени и*

малцинства. През 17-годишния си стаж тя е била ръководител на 6 магистърски тези.

4. Критични бележки и препоръки

Написаното в предишните раздели е доказателство за високото качество на научните изследвания на д-р Муратова. Би било много полезно част от нейните теоретични заключения да бъдат адаптирани в учебник или учебно помагало в помощ на студентите.

Заключение

Въз основа на посочените в рецензията спазена процедура, съответствие на представените документи с изискванията на действащия ЗРАС и на Правилника за неговото приложение, изпълнение на националните минимални изисквания и на критериите на ЮЗУ за академичната длъжност *доцент* в ПН 2.2., наличие на достатъчни, оригинални и приноси научни трудове, липса на данни за плагиатство, доказателства за разпознаваемост в научното поле, давам своята положителна оценка за научните постижения и педагогическата дейност на гл. ас. д-р Нурие Мехмедова Муратова и заявявам, че ще гласувам за нейния избор на академичната длъжност *доцент* в ПН 2.2. за нуждите на Катедра *История* при ПИФ на ЮЗУ *Неофит Рилски*.

05.09.2021
гр. София

Рецензент:
(проф. д-р Ж. Назърска)

ACADEMIC REVIEW

by Prof. Dr. Georgeta Nazarska, SULSIT,

for the scientific works of **Nurie Mehmedova Muratova**, Chief Assistant Professor, Ph.D., presented for her participation in a competition for the academic position of *Associate Professor*, announced by the *Neofit Rilski* SWU in State gazette, no. 37, 07.05.2021, according to Order no.1340/18.06.2021

1. Brief biographical data of the applicant

The only candidate in the competition for academic position of *Associate Professor* under Professional Field 2.2 *History and Archeology (Documentary, archival, paleography, including historiography and source studies - Women's Archives)* is Chief Assistant Professor Nurie Muratova, Ph.D. She holds a master's degree (1996) and a doctorate (2007) in History and completed numerous postgraduate trainings in the period 2005-2021: in Krakow, Stavropol, Pyatigorsk, Skopje, Batumi, Yerevan, and Baku. The candidate has been teaching at the SWU since 2004.

2. Evaluation of the scientific and scientific-applied production of the candidate

Dr. Muratova applied in the competition with a habilitation thesis and 19 publications. They are different from her doctoral thesis and were published after acquiring the academic position of Chief Assistant Professor. Therefore, they will be evaluated as a whole.

Since the competition is for the academic position of Associate Professor, I will focus initially and mainly on her habilitation thesis *Women beyond the*

Archive. *The Invisible Histories of Women in Bulgaria*, published by the SWU University Press this year.

It is an alphabetical truth that without documents the *craft of the historian* (M. Block) is impossible, and what is written would neither be a reliable reconstruction of the past, nor could it meet the professional rules and meet his own moral standards. In the first half of the 20th century, Mary Beard transferred this principle of making history to Women's History and pioneered the creation of the first women's archives. It is no coincidence that Dr. Nurie Muratova refers several times to her postulate *No documents, no history*. Therefore archives of women are the subject of her monograph.

Dr. Muratova's work is dedicated to the problem of the presence of women as a social group in the literary and documentary heritage, preserved in the Bulgarian archival institutions and conceived as a multidisciplinary study. It combines the fields of Archival Studies, History, Social History, Women's History, Minority / Marginal Groups Studies, Oral History, Memory Studies, Postcolonial and Gender Studies. The author uses basic methods of the listed scientific disciplines and directions to study the place of women and women with minority status as marginalized social groups in the archives - classical and non-classical, public and private, accessible and secret, oral and visual. Through an intersectional approach, she analyzes their *visibility and invisibility*, accessibility and concealment, significance and underestimation, *presences and absences*, and establishes their dependence on certain archival policies, their conditionality on social milieu, and their framing by lasting (negative) stereotypes and (incl. scientific) prejudices - non - disappearing and dynamically changing over time.

The monograph consists 274 pages, it is peer-reviewed and contains an Introduction, four chapters, Conclusion, Bibliography, and Appendix.

Chapter One *Who will be forgotten?* presents in detail the theoretical framework of the research and emphasizes the importance of the interdisciplinary approach and the diversification of research methods and technologies for the study of the identified topics. Here the relations between women, archives and memory are clearly marked, and the emphasis is put on the task of archives to document women's activities, to visualize their history, to store resources for research on women's history, to work as a *site of memory* and to create identity that women are significant subjects of history.

In the Second Chapter *Archives of Women* the author makes an in-depth historical and typological review of the creation and existence of specialized archives of women in North America, Europe and on the Balkans, presents best practices of non-classical (by identities and digital) archives. In her commentary on their absence in Bulgaria due to the different models of origin and construction, Dr. Muratova states that it is impossible in the next time because of fact that even at present in Bulgaria archival collections are not formed for large women's organizations; there is no practice of donating or accepting them from universities and libraries; Women's History is not an established field of science, is rarely taught in universities, and has no place in secondary education curricula.

The Third Chapter *Women in the Bulgarian State Archives* is a contribution to the Bulgarian archival theory, because on the basis of her own empirical research Dr. Muratova outlines the quantitative parameters of the so-called women's archival funds in the network of state and some of the institutional archives, analyzes the practical dimensions of their insufficiency, dispersion, their mechanical inclusion in the composition of tribal funds and frequent absences, summarizes the guidelines and results of various archival policies reflecting on the process of scientific research. The extremely valuable Appendices visualizing the topography of institutional, personal and family archival funds from and for women

in the National Archival Fund are also oriented towards this Chapter. They give as a clear example of today's insufficient socialization of these funds by the responsible public institutions, such as the *Archives State Agency*, the *Cyril and Methodious National Library* and others agencies could undoubtedly encourage professional archivists to pursue new research.

The last Chapter *Hidden Women's Stories - Archival Cases* is a successful and creative application of the *case study* method in order to check whether, how, to what extent and why traditional and non-classical archives (cannot) serve as a source for Social History, Women's History and Minority Studies. Arranged side by side, the stories about the unveiling of Muslim women in the 1960-1970s, about the life of the concentration camp inmates Raina Lapardova, Nevyana Elmazova and Tsvetana Tsacheva, about the interrupted scientific careers of Mefkure Mollova and Hayrie Memova to the writer Zlatka Cholakova only at first glance they look like a puzzle. In fact, they give a diverse, dense and socially representative picture, on the one hand, of the existence and (cost of) survival in the communist state of double and triple marginalized social groups (women, minority women, women scientists, women writers, non-partisan women, dissidents, repressed women) and, on the other hand, the almost standard fate of their archival heritage: missing, stolen, misappropriated and (still) hidden, confiscated, destroyed, scattered, hidden, inaccessible, falsified, (personally) reformatted and adapted according to the political correctness. The author skillfully shows the ways to compensate for this with the means of oral history and field research, with the attraction of personal (private) archival collections, with the policies for opening inaccessible/closed archives and for digitization of literary and documentary heritage.

After careful acquaintance I believe that the discussed habilitation work exactly corresponds to the topic of the competition, it is positioned in an

interdisciplinary scientific field, it is written with basic knowledge of the subject and professional skill and transmits in Bulgarian context leading ideas of international science. The research is innovative from the point of view of the native archival theory, it contributes to the Women's History and the history of the recent past in the country, and can be used as a textbook for history students.

The presented 19 publications (15 articles and 4 studies, 4 of which in English) are evidences of the knowledge and skills of their author. Most of them are published in referenced and indexed periodicals in Bulgaria and abroad. I do not have the impression that they are the result of plagiarism.

In her publications, Dr. Muratova examines the women's movement for education, labor and political rights in Bulgaria, Russia, Azerbaijan and Georgia with the tools of Women's History and in comparative terms, dealing with both individual personalities (S. Kovalevskaya, N. Elmazova, R. Lapardova, Tsv. Tsacheva, and Zl. Cholakova), as well as with professional or interest groups (women scientists, women voters in 1937-1938, women MPs in 1945). Particularly carefully, the authors reconstructs the past of double and triple marginalized individuals or social groups in the *long duree* of totalitarian regimes in Southeast and Eastern Europe and the transition period after their collapse - of Muslim women in Bulgaria and Azerbaijan, women scholars in Turkish Studies, women political dissidents and repressed women. The third problem area in her research is memory and *sites of memory*, sought in and studied through archives, monuments from the Russo-Turkish War and ego documents *in a drawer*. To these research can be added the image of the cultural Other, whose different identity (based on nationality, religion, gender, origin, place of residence, habits, occupations, etc.) Dr. Muratova outlines in development and in comparison.

3. Main contributions in the scientific, scientific-applied and teaching activity of the candidate

Dr. Muratova participates in the competition with scientific articles, studies and activities, giving her a total of 612.5 points (group A - 50 points, group V - 100 points, group G - 282.5 points, group D - 120 points, group E - 60 points), which significantly exceed the 430 points indicated in the minimum indicators in the Development of the Academic Staff in Republic of Bulgaria Law and in the criteria of the SWU.

In them, she focuses on a little researched topic - women's archives, using theoretical archiving and women's history to outline the archival policies and practices of documenting this macrosocial group in our country in a *topographic site of memory*. Finding the lack of a specialized archival institution, archival directories and a strategy for digitization of documents, the author proposes to compensate them (at this stage) with the so-called non-traditional archives: personal archival collections, institutional (with limited access) archives and oral history. In practical terms, she is the author of an online catalog for the archives of women and minorities in the state archives network and of a digital exhibition on the transfer of women's knowledge in the Black Sea region.

The development of the problem of the place of marginalized women and communities in the classical and non-traditional archives is a serious contribution of Dr. Muratova. In this case, she uses the tools of Archival Studies, Minority Studies and postcolonial theory, which adapts to the case of the Bulgarian Muslims.

Working with non-traditional archives allows Dr. Muratova to introduce into scientific circulation a serious quantity of unpublished documents from the Archives of the Commission on Files and to make a comparative study between them and the classics, adding the results of a number of interviews with field-sought respondents.

Nurie Muratova is an established and recognizable figure in the Bulgarian and foreign humanities and in particular - for specialists in history and archiving. Her works are cited in 13 peer-reviewed and non-peer-reviewed periodicals and independent monographs. She participates in the editorial boards of 3 international and one Bulgarian edition (Balkanistic Forum, Archeon - Georgia, History Journal and the DocWomen series) and in two scientific networks (International University Seminar for Balkan Studies and the Balkan Society for Autobiographical and Social Communication). She has presented her papers at 16 scientific forums in Bulgaria, Austria, Romania, Serbia, Georgia, Armenia, and Turkey. With the preparation of conceptual concepts and design of mobile exhibitions she has supported the activities of a number of cultural institutions at Blagoevgrad (Regional Museum of History, State Archive, SWU, etc.).

The candidate's publications are the result of her in-depth work in Bulgarian and foreign archives, which she researched during her participation in 9 national and 4 international projects funded by authoritative institutions (Austrian Science Foundation, Grundtvig Programme, Marie Curie Programme and Horizon 2020 Programme of the EC, Scientific Research Fund, MES, etc.). Since 2007, she has been affiliated to several important scientific networks connecting scientists from Austria with the countries of Southeast Europe and the Black Sea region.

Dr. Muratova has sufficient teaching experience as an assistant (2004), senior assistant (2005) and chief assistant (2007) at SWU, where she is the holder of two disciplines in Archival and Information Security (Bachelor's degree) - Archives of Women and Archives of State Security, and one in the Master's program Archives and Museums - Archives of Women and Minorities. During her 17 years of experience she has been the supervisor of 6 master's theses.

4. Critical remarks and recommendations

My recommendation to Dr. Muratova is to adapt some of her theoretical conclusions from research, evaluated in the previous sections, in a textbook or teaching material in help of her students.

Conclusion

Based on the punctual and transparent procedure, the compliance of the submitted documents with the requirements of the current Development of the Academic Staff in Republic of Bulgaria Law and the Regulations for its implementation, the implementation of the national and of the SWU's minimum requirements for the academic position of *Associate Professor* in Professional Field 2.2., the availability of sufficient number, original and with high quality scientific works, the lack of plagiarism, the evidences of citations and recognition in the scientific field of the applicant, I give my positive assessment of the scientific achievements and pedagogical activity of Chief Assistant Professor Dr. Nurie Mehmedova Muratova.

I declare that I will vote positively for her choice of the academic position of *Associate Professor* in Professional Field 2.2. for the needs of the *History* Department of at the *Neofit Rilski* Southwest University in Blagoevgrad.

Sofia, September 5th, 2021.

Reviewer:

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'G. Nazarska', is written over a faint rectangular stamp.

(Prof. G. Nazarska, Ph.D.)